

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19: УКРАЇНО-КАНАДІЙСЬКИЙ ДОСВІД [збірник тез міжнародного науково-практичного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України]. Відп. ред. В.Л. Зливков; укладачі С.О. Лукомська, О.В. Котух. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2021. 97 с.

Збірник тез «**Психологічні виклики пандемії COVID-19: україно-канадійський досвід**» створений за матеріалами міжнародного науково-практичного семінару лабораторії методології і теорії психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, присвяченого 30-річчю незалежності України. У збірнику представлено результати аналізу зарубіжних та вітчизняних досліджень з питань впливу пандемії COVID-19 на психічне і психологічне здоров'я особистості; окреслено форми організації та методики надання психологічної допомоги в період пандемії; визначено шляхи інтеграції зусиль психологів різних країн у розробці ефективних методик допомоги людям в період пандемії та по її завершенні.

Збірник адресовано психологам, соціальним працівникам, студентам вищих навчальних закладів та всім, хто цікавиться психологією особистості та психологією діяльності у кризових ситуаціях.

м. Київ, 2021

© лабораторія методології і теорії психології
Інституту психології імені Г.С. Костюка
НАПН України

ЗМІСТ

Penaul Isabelle FACTORS ASSOCIATED WITH DEPRESSION, ANXIETY, AND PTSD SYMPTOMATOLOGY DURING THE COVID-19 PANDEMIC.....	5
Карамушка Людмила ВПЛИВ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ НА ПОЗИТИВНЕ ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСВІТНЬОГО ПЕРСОНАЛУ.....	8
Fountaine Alexis, Мельник Олена, Лукомська Світлана ОСОБЛИВОСТІ ЛОКУСУ КОНТРОЛЮ, САМОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТАНІВ ОСІБ, ЯКІ ХВОРІЛИ НА COVID-19 РІЗНОГО СТУПЕНЮ ТЯЖКОСТІ.....	11
Anyan Jeff VIRTUAL MENTAL HEALTH SUPPORTS DURING COVID-19.....	15
Sharkova Svitlana, Manning David BACKWARD MAPPING IN DESIGNING ONLINE COURSE SCENARIOS.....	22
Морожанова Марія COVID-19 АССОЦИИРОВАННЫЕ ПЕРЕЖИВАНИЯ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	23
Андрусик Олена ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19...	27
Березовська Лариса ВПЛИВ КАРАНТИНУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ.....	29
Губенко Олександр ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТВОРЧОГО ІНТЕЛЕКТУ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	32
Завгородня Олена ЧИННИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19: ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕНЬ.....	34
Запорожець Лілія, Міщенко Марина ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМОВАНOSTІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	37
Зливков Валерій ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	39
Зоріна Інна РЕЛАКСАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	43
Коноплицька Діана ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	46
Копилов Сергій СПРЯМОВАНІСТЬ НА ТВІР КУЛЬТУРИ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	48
Коробанова Ольга КОНТЕКСТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ.....	51
Косова Ангеліна, Красва Оксана ОЦІНКА ЕКСПЕРТАМИ ОЗНАК ІДЕНТИЧНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС COVID-19.....	54
Котух Олена ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ В ПЕРІОД КАРАНТИНУ.....	57
Крилова-Грек Юлія ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС COVID-19.....	59

Косова А.В.

**студентка Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту
людини, м. Київ, Україна**

Красва О.А.

**кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Київського університету імені Бориса Грінченка, Інституту людини, м. Київ,
Україна**

ОЦІНКА ЕКСПЕРТАМИ ОЗНАК ІДЕНТИЧНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС COVID-19

Тези пропонують дослідницьку спробу вивчення ознак соціальної, особистісної і діяльнісної ідентичності дошкільників (дітей 3-х та 5-6 р.) на основі експертних оцінок під час COVID-19.

За методологічну основу дослідження було взято до уваги Епігенетичну теорію розвитку особистості Е.Еріксона та наукові дані про психічних розвиток дошкільників. В основі теорії Е.Еріксона лежить думка, що впродовж життя індивід проходить крізь певну кількість універсальних стадій розвитку, які розгортаються відповідно принципу епігенетичного дозрівання [4, с. 201].

За дослідницьке припущення, ми обрали наступне: згідно Епігенетичної теорії розвитку особистості Е. Еріксона діти у віці 3-х та 5 - 6 років, перебуваючи на різних етапах розвитку, транслують різні ознаки ідентичності за вказаними видами: соціальна, особистісна та діяльнісна; крім цього, вказані види ідентичностей мають спільні та відмінні психологічні особливості.

Отже, соціальна ідентичність розглядається нами в аспекті наявності механізму ототожнення дитини з групою дітей ЗДО та сім'єю. Соціальна ідентичність виступає результатом процесу ідентифікації, що полягає у встановленні всередині групи стійких персональних стосунків, згідно яких індивідуальні властивості підсилюються психологічно на тлі взаємодії із іншими членами дитячої групи [1, 5, 6].

Особистісна ідентичність [3] виступає в якості усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних, індивідуально-психологічних особливостей, здатності коротко відповісти на питання «Хто Я?» та послуговуватися дефініцією «Я», «Я-сам» .

Діяльнісна ідентичність [5] - розуміння своїх здібностей, можливостей та індивідуально-психологічних особливостей, які сприяють виконанню певної діяльності, здатність продуктивно виконувати, бути активним у цій діяльності, загалом усвідомлювати себе в ній.

Виокремивши ознаки зазначених вище видів ідентичності, які тією чи тією мірою мають прояв у досліджуваній віковий період респондентів, емпіричну частину було присвячено експертній думці фахівців ЗДО та батьків саме під час карантинних обмежень, пов'язаних із епідемією коронавірусу (COVID-19), в якості дистанційного збору анамнезу про психологічні особливості та рівень розвитку ознак ідентичності дошкільників 3-х та 5-6 років для подальшого підтвердження або спростування припущення, шляхом порівняння емпіричних результатів. Експертна оцінка передбачала використання методу анкетування за розробленими авторськими анкетами. Перш за все, анкети були спрямовані на виявлення психологічних особливостей (ознак) соціальної, особистісної та діяльнісної ідентичності дітей 3 та 5-6 років. Застосовані нами авторські анкети дозволили не лише оцінити ознаки ідентичності дошкільників за вказаними вище видами, а й зазначити їх спільні та відмінні психологічні особливості. Задля порівняння, було використано F-критерій Фішера.

Вибірка складалася з 68 експертів, які розподілялися на дві групи: перша включала вихователів (27 осіб), інших фахівців, дотичних до виховання (7 осіб), друга група - батьки, по 34 особи в кожній групі.

В результаті отриманих даних, було визначено певні відмінності та спільності серед ознак соціальної, особистісної і діяльнісної ідентичності дітей досліджуваної вибірки. Експертами було підтверджено, що діти більш старшого віку (5-6 років) транслюють вищий рівень розвитку аспектів соціальної,

особистісної і діяльнісної ідентичності. Наявні статистично значущі відмінності в оцінках фахівці ЗДО та батьків щодо прояву психологічних особливостей аспектів ідентичності у дітей 3 та 5-6 років. Відмінності в оцінках фахівців ЗДО не залежать від віку, стажу та посади.

Виявлено статистично значущі результати у відмінностях психологічних аспектів соціальної ідентичності: вживання дефініції «Ми», вказуючи на свою групу, ($j=3,31^{**}$, $p\leq 0,01$) допомога іншим дітям групи; ($j=3,41^{**}$, $p\leq 0,01$) вживання «Ми» стосовно розповіді про свою родину ($j=2,77^{**}$, $p\leq 0,01$, $j=3,31^{**}$, $p\leq 0,01$) [2].

Виокремлено статистично значущі відмінності, що стосуються відмінностей особистісної ідентичності щодо: усвідомлення своїх фізичних відмінностей ($j=3,75^{**}$, $p\leq 0,01$), знань своїх уподобань, інтересів ($j=5,92^{**}$, $p\leq 0,01$, $j=2,45^{**}$, $p\leq 0,01$), можливостей відповідей на питання «Хто Я?» ($j=2,89^{**}$, $p\leq 0,01$), короткої розповіді про себе ($j=3,13^{**}$, $p\leq 0,01$).

Доведено статистично значущі результати, що репрезентують особливості діяльнісної ідентичності: розуміння здатності найкращого виконання діяльності, ($j=5,9^{**}$, $p\leq 0,01$, $j=3,16^{**}$, $p\leq 0,01$) наявності улюбленого заняття; ($j=3,33^{**}$, $p\leq 0,01$) розуміння, стосовно ненайкращого результату виконання діяльності ($j=5,06^{**}$, $p\leq 0,01$).

В цілому, було констатовано статистично значущі відмінності серед наданих експертних оцінок батьками та фахівцями ЗДО, що може вказувати на той факт, що або батьки значною мірою переоцінюють психологічні ознаки ідентичності дошкільників, або фахівці ЗДО певним чином їх недооцінюють, що деякою мірою поглиблює протиріччя в суб'єктній взаємодії, викликає недовіру до компетентності фахівців, що займаються вихованням та призводить до неузгодженості виховних стратегій в системі «дитина – родина», «дитина-ЗДО».

Окрім вище зазначеного, було виявлено статистично значущі відмінності ознак соціальної ідентичності дітей 3 років, що стосуються наявності у них друзів (подруг) у колективі ($j=3,25^{**}$, $p\leq 0,01$), вживання займенника “Ми”, стосовно

розповіді про свою родину ($j=2,68^{**}$, $p\leq 0,01$); дітей 5-6 років, стосовно: вживання ними займенника “Ми”, в контексті розповіді про свою групу ($j=4,41^{**}$, $p\leq 0,01$), наявності друзів (подруг) у колективі (5-6 років) ($j=4,77^{**}$, $p\leq 0,01$), відмови дитини (відмовилася би) від свої інтересів, потреб заради групи (5-6 років) ($j=3,38^{**}$, $p\leq 0,01$), вживання займенника “Ми”, вже в контексті розповіді про свою родину ($j=3,11^{**}$, $p\leq 0,01$). Окрім цього, експерти-фахівці відмітили, що 98,86% дітей 3 років усвідомлюють свої гендерні відмінності. На думку батьків, 75% дітей 3 років усвідомлюють свої гендерні відмінності ($j=2,72^{**}$, $p\leq 0,01$). Експерти-фахівці зазначили, що 57,29% дітей 3 років та 95,57% дітей 5-6 років знають свої уподобання, інтереси ($j=5,92^{**}$, $p\leq 0,01$). На думку батьків, 81,3% дітей 3 років та 100% дітей 5-6 років знають свої уподобання, інтереси ($j=2,45^{**}$, $p\leq 0,01$). За думкою фахівців ЗДО 98,86% дітей 3 р. усвідомлюють свої гендерні відмінності, що на думку батьків складає - 75% ($j=2,72^{**}$, $p\leq 0,01$). Наявні значущі відмінності в оцінці експертів-фахівців та батьків стосовно того, чи розуміє дитина 3 р., яку діяльність виконує найкраще (36,18% та 73,3) ($j=2,31^{**}$, $p\leq 0,01$).

Перспективою подальших емпіричних розвідок може стати детальне вивчення відмінностей серед ознак ідентичності дошкільників шляхом збільшення вікової репрезентації вибірки, вдосконалення розробленого діагностичного інструментарію, розширення експертної вибірки тощо.

Список використаних джерел:

1. Корягіна Н.А. Соціальна психологія. URL: https://stud.com.ua/74008/psihologiya/sotsialna_psihologiya (дата звернення: 01.05.20)

2. Косова А.В., Краєва О.А. Експертна оцінка психологічних особливостей соціальної, особистісної, діяльнісної ідентичності дошкільників. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том 14: Методологія і теорія психології. (4). 2020. с. 184-198. ISSN 2072-4772

3. Краєва О.А. Подолання кризи ідентичності в підлітковому віці: монографія. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2018. 218 с.

4. Москалець В.П. Психологія особистості: Навч. посіб.: Центр учбової літератури, 2013. 262 с.

5. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: Навч. посіб.: Академвидав, 2008. 432 с.

6. Сергієнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В.. Вікова психологія. Навч. посіб.: Центр учбової літератури, 2018. 376 с.